чить збіг отриманого за її допомогою рівня природної пожежної небезпеки з класом пожежної небезпеки, визначеним за шкалою І.С. Мелехова для однопородних чистих хвойних та листяних насаджень.

2. Обчислення середнього класу пожежної небезпеки великих ділянок, відповідно до запропонованої уточненої методики, здійснюється за формулою (3) з урахуванням (2), що забезпечує точніше урахування породного складу деревостанів.

3. Уточнену методику оцінювання рівня природної пожежної небезпеки доцільно застосовувати у лісових геоінформаційних системах, а також у лісгоспах та лісництвах з метою удосконалення протипожежних заходів.

Література

1. **Мелехов И.С.** Природа леса и лесные пожары / И.С. Мелехов. – Архангельск : ОГИЗ Архангельское изд-во, 1947. – 59 С.

2. **Про затвердження** правил пожежної безпеки в лісах України. – Наказ ДКЛГ № 278 від 27.12.2004.

3. **Свириденко В.Є.** Лісова пірологія / В.Є. Свириденко, О.Г. Бабіч, А.Й. Швиденко. – К. : Агропромвидав України, 1999. – 172 С.

Кузик А.Д. **Уточненная методика оценки естественной пожарной опасности лесов**

Обоснована уточненная методика оценивания естественной пожарной опасности для смешанных древостоев с учетом их породных составов и типов условий местопроизрастания. Методика базируется на средневзвешенных пожароопасных характеристиках участка смешанного леса с учетом частиц хвойных и лиственных деревьев, и на принципе формирования пожароопасных условий отдельного дерева в зависимости от породы. На ее основе предложено уточненное вычисление среднего класса естественной пожарной опасности территории квартала, лесничества и лесного хозяйства.

Ключевые слова: естественная пожарная опасность лесов, класс естественной пожарной опасности, тип леса, тип древостоя.

Kuzyk A.D. **The problem of itemized and evaluation methodology of natural fire danger of forests**

The itemized methodology of natural fire danger for mixed forests with their components and habitat conditions is proved in this article. Methodology is based on the weighted fire danger characteristics of mixed forests with consideration of part coniferous and foliage trees and according to the principle of fire dangerous conditions in the vicinity of separated tree which depends on the kinds of forest. The itemized calculation of medium class of fire danger of the territory of quarter and forests is offered

Keywords: natural forest fire danger, class of natural forest fire danger, type of forest, type of timber stand.

УДК 351.765(477.83/.86)

Головний спеціаліст О.Р. Проців – Івано-Франківське ОУЛМГ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДОБУВАННЯ ХИЖАКІВ У ГАЛИЧИНІ КІНЦЯ XVIII – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Висвітлено правове регулювання добування хижаків на території Галичини кінця XVIII – початку XX ст. Проаналізовано вплив мисливського законодавства у частині регулювання добування хижаків на ефективність мисливства.

Ключові слова: мисливське господарство, мисливське законодавство, хижі тварини, Галичина.

Ведення мисливського господарства у Галичині має свої особливості, на які вплинуло її географічне розташування, звичаєві норми галичан, соціально-економічні та політичні чинники. У процесі еволюційного розвитку суспільства виникає необхідність законодавчого забезпечення мисливської галузі для її ефективного господарювання.

Проведення історіографічного аналізу виявило різні групи вітчизняних та іноземних науковців, котрі досліджували питання ведення мисливського господарства на території Галичини. До цієї когорити належать Я. Зеленчук, який досліджував мисливство на території Гуцульщини, а також Тілл, Слотвинський, Павліковський, Павлік, Рожинський, Шехтель, які в основному публікували матеріали досліджень у журналі "Ловець" – друкованому органі Галицького мисливського товариства.

Державне регулювання галузі мисливства у Галичині досі ще не стало об'єктом дослідження. Недостатньо досліджені системи державного регулювання мисливства конфлікти соціальних верств під час проведення полювання на території Галичини з XVIII по XX ст.

Метою є дослідження системи державного регулювання мисливства, впливу на нього суспільних відносин, розкриття еволюції законодавства, яке регламентувало добування хижаків на території Галичини з XVIII по XX ст.

Для раціонального ведення мисливського господарства необхідно регулювати чисельність хижаків у мисливських угіддях, які є антагоністами благородної дичини. Шкідливі та хижі тварини мають певне господарське значення. Практично з часу утворення Австрійської імперії у 1772 р. встановлювались законодавчі правові механізми регулювання чисельності хижаків. Уже у 1786 р. було прийнято патент (указ), пунктом 3 якого хижаків дозволялось добувати кожному, виняток становили хижаки, яких утримували у вольєрному господарстві. У випадку, коли хижаки надмірно розмножувались, виконавча влада відповідно до ст. 383 Цивільного закону, організовувала полювання на хижаків [1].

До хижих тварин у Галичині зараховували кабанів, ведмедів, вовків, лисиць, причому за відстріл вовка та ведмедя видавали нагороду [2]. Надалі правила відстрілу хижаків на території Галичини регламентувались законодавчо. Так, у мисливському законі від 5 березня 1897 р., який діяв на території королівства Галичини і Лодомерії та Краківського князівства, визначалось, що відстрілювати собак і котів дозволялось у випадку, коли вони знаходяться далі ніж 300 метрів від найближчого будинку (стаття 43). На власників права полювання покладався обов'язок знищення хижаків та шкідливої дичини (ст. 44). Стаття 45 визначала, що диких тварин, які становлять загрозу для людської безпеки, потрібно тримати у вольєрі. Вже в цьому законі, порівнюючи із попередніми, до хижаків не зараховували диких кабанів, а було додано рись та дикого кота, тобто, ведмеді, вовки, рисі, дикі коти і лисиці. Ці види тварин мав право відстрілювати і виловлювати та привласнювати кожен мисливець. Але при цьому закон визначав, що полювати на ці види хижаків можна лише з дозволу власника або орендаря мисливських угідь. Таких тва-

рин як куниця, тхір, ласка, білка, хом'як, видра, орел, а також, а також птахів – яструби, сива чапля, крук, ворона можна було відстрілювати кожному у присутності власника мисливських угідь (ст. 46).

Стаття 47 встановлювала, що у місцевостях, де дикі кабани завдавали великої шкоди сільському господарству, уповноважені до полювання були зобов'язані їх відстрілювати. При недостатньому їх відстрілі відповідальність за завдані шкоди покладались на власника права полювання. Повітова влада у таких випадках мала право сама видавати безкоштовні сертифікати на відстріл диких кабанів або інших шкідливих тварин, навіть без згоди власника полювань. Про видачу безоплатних сертифікатів державна повітова влада була зобов'язана проінформувати власника полювання, а також місцеву поліцію.

Державна повітова влада мала також право і обов'язок організовувати на нетривалий час під своїм контролем відстріл шкідників, при чому спосіб добування вона мала право визначати самостійно. Мешканці гмін, на території яких проводились загальні облави, мали обов'язок, відповідно до рішення повітової влади, безоплатно проводити загінку (ст. 48). У разі організації полювань на хижаків не дозволялось відстрілювати іншу дичину, крім хижаків. Якщо під час полювання на хижаків було відстріляно іншу дичину крім хижаків, то тоді таку відстріляну дичину реалізовували через аукціон, який організовувала повітова влада, а гроші з продажу зараховували у фонд бідних мешканців гміни (ст. 49). Стаття 50 визначала, що для добування шкідників, власник полювання мав право використовувати капкани, сильця та інші пристосування, але при цьому потрібно було вжити заходів для безпеки людей, а саме поставити відповідні інформаційні знаки. У випадках, коли повітова влада визнавала, що дикі кабани і ведмеді завдавали великої шкоди, то власники землі мали право також виставляти різного роду капкани для відлову кабанів та ведмедів [3].

У наступному мисливському законі, який був ухвалений Галицьким сеймом 10 жовтня 1907 р., було запроваджено зміни: органи виконавчої влади встановлювали осіб, які б мали право до знищення ведмедів, вовків, рисі, диких котів, кабанів за рахунок коштів уповноважених до полювання, що позитивно вплинуло на інтереси селян, позаяк хижі тварини завдавали шкоди їхньому урожаю [4].

З 1918 до 1927 р. на території Галичини діяв мисливський закон, який був прийнятий Галицьким сеймом ще за часів правління Австро-Угорської імперії, тобто, у 1907 р. В інших частинах Польської республіки мисливство велось відповідно до тих адміністративних одиниць, з яких утворилась Польська республіка. Відповідно до ст. 50, такі тварини як вовки, видри, куниці, тхори, горностаї, ласки, кролики, яструби, сороки, ворони можна було добувати цілий рік. Також закон дозволяв знищувати яйця та пташенят від перерахованих птахів. Цих тварин власнику своєї землі дозволялось добувати на відстані до 100 метрів від своєї забудови (ст. 50). Стаття 72 визначала, що у випадку завдання вовками і дикими кабанами великої шкоди людям, власник або орендар мисливських угідь не вживатиме відповідних заходів для її винищення, то воєвода мав право організувати облавне полювання на ці види [5].

Відповідно до ст. 37, уповноважений до полювання мав право відстріляти немисливські породи собак і бродячих котів, які перебували на території мисливського ревіру на відстані не меншої як триста метрів від житлових або господарських забудов, або на відстані не менш як тридцять метрів від дороги загального сполучення. У ст. 39 було відзначено, що собак при господарях не вважали бродячими.

Спостерігалась гуманізація мисливського законодавства, оскільки відповідно до ст. 51, дозвіл на використання капканів для добування шкідливих хижаків надавала лише Рада Міністрів Республіки Польща за поданням міністра сільського господарства [6].

Відповідно до типового контракту про оренду мисливства, який затверджувався урядовою комісією фінансів і казначейства Царства Польського від 9(21) листопада 1835 р. ст. 22 накладався обов'язок відстрілу хижаків. Як доказ про виконану роботу, орендар повинен був представити одну пару кінцівок від пернатих хижаків або одну пару вовчих вух та ніс. У випадку невиконання цієї вимоги на нього накладався штраф сумою 1 злотий [7].

Визначалось, що шкіри всіх хижих тварин: ведмедів, вовків, лисиць, борсуків, рисі, диких котів, тхорів, куниць, ласок і видр, добутих під час полювання в державних лісах, повинні бути реалізовані лише через аукціон. Для стимулювання відстрілу хижаків четверта частина виторгу йшла особі, яка вполювала дичину, а решта суми йшла до каси державної скарбниці. Шкірки хижаків, впольованих не під час облав, завжди належали тій особі, яка їх добула. Також була встановлена шкала винагород за добування вовків залежно від віку та статі, а саме: за добування скаженого вовка, за якого мисливець піддавав небезпеці власне життя, встановлювали премію 20 рублів, з добування скаженого вовка без наражання мисливця на небезпеку – 10 рублів, за стару вовчицю – 6 рублів, за старого вовка – 4 рублі, за молодого вовка або вовчицю – 3 рублі [8].

Як зазначав Микола Рейман [9], відповідно до права, хижаки є власністю господаря мисливських угідь, на яких вони перебувають. Виходячи із цих принципів, на власника мисливських угідь покладався обов'язок знищення хижаків, оскільки вони не лише шкідливі для мисливської дичини, але також і для свійських тварин. Законодавство Царства Польського, яке регулювало знищення хижаків, визначало, що хижаків потрібно винищувати без огляду на час, для їх винищення дозволяться застосовувати різні способи і знаряддя, але лише особам, які мають право на полювання. До хижаків належали ведмідь, борсук, вовк, лисиця, рись, дикий кіт, видра, куниця, тхір, горностай.

Відповідно до постанови Адміністративної ради від 14 жовтня 1834 р. Польського Королівства, було організовано фонд для преміювання осіб за знищення хижаків. Цей фонд наповнювали за рахунок коштів отриманих за дозволи на право носіння мисливської зброї.

Кожен лісник або єгер був зобов'язаний представити протягом року одну пару вух та ніс вовка, одну пару вух лисиці або дві пари тхорячих, куницевих вух. За невиконання цього розпорядження передбачався штраф сумою 6 злотих. Для звільнення від штрафу єгер мав довести, що на території, за яку він відповідав, немає хижаків [9].

Велика чисельність хижаків негативно впливала на мисливство Галичини. Павлік С. у статті "Торгівля дичиною, рибами і раками в Галичині" відзначав деякі негативні чинники, серед іншого – велика кількість хижаків, а також суворі кліматичні умови, вирубування лісів, брак кормової бази, велика чисельність бродячих котів та собак, браконьєрство, торгівля дичиною осіб, які не мають на це права, незаконне володіння зброєю по селах, зловживання службовим становищем особами уповноваженими на охорону мисливських угідь, невідповідно підготовлена мисливська охорона та поганий контроль з боку виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за дотриманням мисливського закону [10].

Як зазначено у статті С. Лобося "Мисливство польське в теперішній пресі мисливській", однією з причин поганого стану мисливства у Галичині є велика кількість хижаків, холодні та сніжні зими. Із всіх хижаків найпоширенішим залишалась лисиця. Так, на одному полюванні було відстріляно дев'ять лисиць. Для підгодівлі лисиць навіть використовують загиблих коней, щоб лисиці мали що їсти і не виїдали зайців. А вовків плодилося стільки, що вони навіть стали небезпечні для людей [11].

Негативний вплив на мисливство в Галичині мала Перша світова війна, бойові дії якої прокотилось територією краю. Внаслідок воєнних дій значно зросла чисельність хижаків та стрімко поширилось браконьєрство [12]. Галицьке мисливське товариство, яке було утворене у Львові, обстоювало інтереси мисливства у Галичині і під час обговорення змін до мисливського закону лобіювало положення, за якого особам, які здійснювали відстріл хижаків, посвідчення мисливця повинно було видаватись безкоштовно [13].

Для стимулювання та мотивації мисливської охорони до відстрілу хижаків граф Йозеф Потоцький, як член Галицького мисливського товариства, організував нагороду для мисливської охорони ім. графа Йозефа Потоцького, яку отримували особи, котрі відзначились самовідданістю у справі охорони дичини і відстрілу хижаків та боротьби з браконьєрством. З цією метою було організовано шість нагород, а саме: дві – по 30 корон, дві – по 20 корон і дві – по 10 корон [14].

Справа знищення хижаків набувала і політичного значення під час ухвалення у Галицькому сеймі законів, які стосувались мисливства. Так, Олександр Убиш серед доказів щодо користі мисливства зазначав, що мисливці спричиняються до знищення хижаків, які завдають шкоди селянським господарствам [15]. А депутат Галицького сейму Стадницький зауважив, що завдяки великим коштам мисливців, які йдуть на знищення хижаків, щоразу цих тварин стає менше. Там, де хижаки завдають шкоди, власники полювань на цій території повинні виплачувати компенсації селянам [16].

Ф. Ружинській та Е Шехтель у своїй книзі "Економічне значення мисливства для нашого краю" здійснили історичний та економічний аналіз мисливства у Галичині і, серед іншого, зазначили, що у країнах, де мисливство ведеться найефективніше, там і відстрілюється найбільша чисельність хижаків [17]. Хоча хижаки завдавали збитків мисливству, вони мали і певне економічне значення. Так, у 1898 р. країни Австро-Угорської імперії було отримали 412 тис. крон від реалізації шкір дичини, зокрема: 29 ведмедів, 142 вовків та ін. (табл. 1).

Табл. 1. Реалізація шкір мисливських тварин в Австро-Угорській імперії у 1898 р. [18]

Вид	Штук	Вартість однієї шкірки, крон	Дохід, крон
Олень	9321	6,0	55.926
Лань	2628	4,0	10.512
Козуля	54782	1,0	54.782
Серна	6529	2,0	13.058
Дикий кабан	2449	3,0	7.347
Заєць, кролик	1175259	0,2	235.051
Ведмідь	29	5,0	145
Вовк	142	2,0	284
Рись	34	1,0	34
Лисиця	24432	0,9	21.988
Куниця	8515	0,5	4.257
Тхір	17603	0,3	5.280
Видра	920	1,0	920
Борсук	2928	1,0	2,928
Всього			393.512

Детальніше про кількість річного відстрілу хижаків у країнах Австро-Угорської імперії та умовно добутих хижаків у Царстві Польському подано у табл. 2.

Табл. 2. Річний відстріл хижаків (1908 р.) [17]

Вид	На 1000 га, гол.		У Польщі на 46508000 га, гол.
	у країнах Австро-Угорської імперії	умовно добуто в Польщі	
Лисиця	2.08	4	186032
Куниця	1,00	1	46508
Ласка	7.81	8	372064
Тхір	3.48	4	186032
Борсук	0,40	0.5	23254
Білка	21.80	20	930160
Всього			1744050

Висновок. З утворенням Австро-Угорської імперії чисельність хижаків регулювали відповідні нормативно-правові акти. До хижих тварин спочатку було занесено такі, як ведмеді, кабани. Вже відповідно до мисливського закону 1897 р., до хижаків було долучено рись та дикого кота. У наступному мисливському законі 1927 р. до числа хижаків було додано видру, куницю, тхора, ласку, яструбів, сорок, ворон. На цей час багато із зазначених тварин на території України малочисельні і занесені до "Червоної книги". За завдані хижаками збитки було визначено відповідальність власника права полювання щодо відшкодування збитків, а на цей час це питання законодавчо не врегульовано. Для вдосконалення регулювання мисливського законодавства необхідно і надалі досліджувати питання правового регулювання добування хижаків на території Галичини в історичному аспекті.

Література

1. Till E. Wykład prawa rzeczowego ausriyackiego (prawo własności, prawo służebności i prawo zastawu). – T. II., wyd. drugie. – Lwów : Nakładem księgarni Seyfartha i Czajkowskiego, 1892. – S. 177-184.

2. Słotwiński K.L. Katechizm poddanych galicyjskich o prawach i powinnościach ich względem Rządu, Dworu i samych siebie. – Kraków : zakłlad nar. im. Ossolińskich, 1832. – S. 132-135.

3. Nowa ustawa łowiecka dla Galicyi i W. Ks. Krakowskiego. – Kraków : Wisła, 1898. – S. 27-31.

4. Balko R. Kilka uwag o projekcie nowej ustawy łowieckiej dla Galicyi // Łowiec. – 1908. – № 9. – S. 97-99.

5. Kałuski W. Prawo Lowieckie. – Warszawa : Wydawnictwo związku pracowników administracji gminnej rz. – P. 1928. – S. 13.

6. Pawlikowski M.K. Prawo łowieckie: komentarz dla województw wschodnich z dołączeniem rozporządzeń wykonawczych i kalędarza myśliwskiego. – Wilno : Nakładem policyjnego klubu sportowego, 1929. – S. 38.

7. Сборник административных постановлений Царства Польського.Ведомство финансов. – Т. 12: О казенных лесах. – Варшава : Типография С. Оргельбранда, 1867. – С. 469-472.

8. Wydrzyński K. Przewodnik dla służby leśnej rządowej. – T. 1. – Warszawa : Redakcya Sylwana, 1853. – S. 382-397.

9. Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa : Drukarnia Orgelbranda, 1845.

10. Pawlik S. Handel zwieryzuną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

11. Łoboś S. Myśliwstwo polskie w obcej prasie łowieckiej // Łowiec. – 1910. – № 17. – S. 204.

12. Stan zwierzyny w oswobodzonej Galicji // Łowiec. – 1915. – № 21-22. – S. 173-175.

13. Potocki R. W sprawie ustawy łowieckiej // Łowiec. – 1892. – № 4. – S. 60-62.

14. Konkurs na nagrody im. Hr. Józefa Potockiego dla straży łoweickiej // Łowiec. – 1904. – № 13. – S. 147.

15. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym // Łowiec. – 1904. – № 1. – S. 5-6.

16. Sprawa ustawy łowieckiej w Sejmie zeszłorocznym // Łowiec. – 1904. – № 7. – S. 79-80.

17. Rożyński F. Ekonomiczne znaczenie łowiectwa dla naszego kraju / F. Rożyński, Dr. E. Schechtel. – Warszawa : Nakładem polskiego towarzystwa łowieckeigo, 1921. – S. 26.

18. Ekonomiczno-społeczne znaczenie łowiectwa // Łowiec Polski. – 1902. – № 24. – S. 384-385.

Процив О.Р. Правовые принципы добычи хищников в Галиции конца XVIII – начала XX века

Раскрыто правовое регулирование добычи хищников на территории Галиции конца XVIII – начала XX века. Проанализировано влияние охотничьего законодательства в части регулирования добычи хищников на эффективность охотничьего хозяйства.

Ключевые слова: охотничье хозяйство, охотничье законодательство, хищники, Галиция.

Prociv O.R. Law principles of hunting the beasts of prey in Galicia from the end of 18th till beginning of the 20th century

At this article it is showed the law regulation of hunting the beasts of prey in the territory of Galicia from the end of 18th till the beginning of the 20th century. It was analysed influence of hunting laws on the hunting effectiveness in the part of regulation the hunting of beasts of prey.

***Keywords*:** hunting economy, hunting laws, beasts of prey, Galicia.

УДК 338.43.02

Аспір. І.Г. Гурняк[1] – НЛТУ України, м. Львів

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ВИКИДІВ РЕЧОВИН У АТМОСФЕРУ ВІД СТАЦІОНАРНИХ ДЖЕРЕЛ ЗАБРУДНЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Запропоновано метод застосування теорії скінчених антагоністичних ігор для оцінювання впливу викидів речовин в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення підприємств переробної промисловості.

Ключові слова: теорія ігор, стратегія, викиди, підприємства.

[1] Наук. керівник: проф. Г.С. Шевченко, д-р екон. наук – НЛТУ України, м. Львів